

OPONENTSKÝ POSUDOK DIZERTAČNEJ PRÁCE

Jan Luffer: „Klasifikace folklorní prózy (návrh katalogu českých numinózních pověstí)“

Ústav etnologie FF UK v Praze. Praha 2011, 250 str.

Predložená dizertačná práca Jan Luffera má dve hlavné časti: prvá analyzuje aj syntetizuje problematiku povestí v domácom i európskom meradle s bohatým sprievodným materiálom – obsiahlym poznámkovým aparátom a obširným zoznamom použitej literatúry (s. 6-87). Druhú časť tvorí detailne vypracovaný návrh katalógu českých numinózných povestí, čo je významové jadro a aj ťažisko predloženej práce (s. 88-246), teoreticky veľmi dobre pripravené predchádzajúcimi štyrmi kapitolami.

Stručný úvod glosuje v sympatickej skratke zmysel a cieľ práce. Prvá kapitola (s. 8-24) zhŕňa predpoklady pre štúdium žánru, a to v rámci textu a kontextu, to znamená so zameraním na obsah, formu a štruktúru, ako aj ďalšie činitele: viery, funkcie a distribúcie. Na tomto mieste (s. 12) autor špecifikuje pojem *numinózný*, východiskový pre celú prácu, počínajúc podtitulom; tento termín zvolil ako presnejší názov pre démonologické povesti, vychádzajúce „ze zážitku setkání s nadpřirozenými silami, který většinou vzbuzuje bázeň.“ Ak sa mám priznať, pochybujem o tom, že toto terminologické novátorstvo je na mieste. Osobne by som dala prednosť vžitému adjektívu – po slovensky *poverový*, po česky *pověrečný*, resp. *démonologický*. Priznávam, že je to vec názoru, lenže zmena nemusí byť samospasiteľná.

V kapitolke „Lidová pověst jako kontext: víra“ (s. 16-18) sa mi zdá, že takto heslovité vyjadrenie ďalej rozvedenej „víry v pravdivost či pravděpodobnost pověstí“ je dvojznačne skratkovité. V kapitolke „Lidová pověst jako kontext: distribuce“ (s. 19-22) pojednávajúcej o procese prenosu povesti je pojem *distribuce* na mieste len do určitej miery: aj keď k šíreniu a popularizácii žánru môžu najnovšie prispieť masovokomunikačné oznamovacie prostriedky, včítane internetu, na funkciu ktorého autor správne poukazuje, ťažisko šírenia žánru predsa len stále spočíva na ústnej komunikácii, odovzdávajúcej folklórnu látku z generácie na generáciu (doplňujúci viac-menej bibliografický dodatok k tomuto problému uvádzam na konci posudku).

Kapitola „Teorie a metodologie klasifikace folklorní prózy a její vývoj v mezinárodním kontextu“ (s. 25-62) má celý rad výrazných kladov. Vedomosti odbornej verejnosti výrazným

spôsobom obohacuje autorova klasifikácia mimoeurópskych ľudových rozprávání (s. 32-39). Podkapitolka „Klasifikace lidových pověstí“ (s. 40-48) právom upozorňuje na priekopnícku úlohu škandinávského úsilia programovo a sústavne utriediť domáci folklórny materiál. V kapitole „Klasifikace českého a slovenského lidového vyprávění“ (s. 48-52) autor evidentne krivdí „Súpisu slovenských rozprávok“ prof. J. Polívku, keď tento korpus charakterizuje ako „antikvární“, čo nezodpovedá pravde: Polívkov súpis má síce svoje nedostatky, súvisiace s vtedajším autorovým zdravotným stavom, ako východiskové dielo pre zainteresovaného príjemcu však môže dobre poslúžiť aj dnes. Na tom istom mieste si protirečí charakteristika wollmanovského zberu materiálu ako „významná dílčí práce“, keď sa jej hned potom venuje značná pozornosť. Dôkladne je spracovaná publikačná činnosť českých zberateľov ľudových povestí 19. a 20. storočia, medzi ktorými významné miesto patrí filologicky orientovaným editorom a ich dialektologicky presným zápisom.

V kapitole „Pramenný materiál a jeho kritika“ (s. 63-72) možno považovať za jednoznačnú prednosť fakt, že pri popise a hodnotení vývoja žánru venuje autor rovnakú pozornosť tradičnej sfére folklóru, ako aj tej jej podobe, ktorú od základu premieňa súčasná doba a jej masovo-komunikačné vymoženosti (rozhlas, televízia, internet). Na túto tému sa autor rozpisuje na s. 70-71, kde uvádza príklady tak súčasných knižne vydaných mestských povestí a fám (komentované výbery Černá sanitka), ako aj živelne aktuálne vznikajúce rozprávačské kreácie kolektívnej mentality. Je na mieste, že útvary tohto typu autor zahrnul v počte niekoľkých desiatok do návrhu svojho katalógu.

Sám katalóg je koncipovaný a realizovaný s prehľadom, so zmyslom pre harmóniu celku i jednotlivostí, logicky a s perfektnou znalosťou látky i jej problémov. Pokiaľ ide o utriedenie látok, za problematické považujem zaradenie posledného oddielu „Poklady“ (s. 232-246), ktorý sa z okruhu démonologických látok do značnej miery vymyká. Celkom určite to platí o oddieli „6A Existence a původ pokladů“. Presahy medzi démonologickou a historickou povestou si ostatne uvedomuje aj sám autor, keď k podskupine „Původ a zakladatelé pokladů“ pripája „historické povesti“ (s. 233). Niečo podobné platí aj o jednotlivých číslach ďalších podskupín, napr. „Získání pokladu bez škodlivých následků“ (s. 245) alebo látky s výraznou parodickou motiváciou „1D Parodické pověsti o čarování“ (s. 124-125), „4F Parodické pověsti o strašidlech“ (s. 186-187), cieľom ktorých je zosmiešniť démonickosť a vysmiať sa poverčivosti.

Toto sú však jednotlivosti, ktoré môžu problematizovať detaily a podružnosti, nie však spochybniť novátorský prínos katalógu ako celku.

Pri všetkej úcte k autorovej architektúre práce domyslenej od kontúry k poslednému kamienku sa mi zdá, že tento teoreticky vynikajúci návrh klasifikácie démonologických má oveľa bližšie k tomu, aby sa zapísal do sféry vedecko-teoretizujúcej, než aby sa naplno presadil v konkrétnej výskumnej práci, pre ktorú je – obávam sa – rozvinutý do sotva použiteľného detailizmu. Katalóg by, podľa mojej mienky, mal vytvárať skôr väčšie motivické celky, než ich príliš atomizovať. Pri tomto konštatovaní vychádzam z vlastnej skúsenosti a praxe, čo znamená, že môj názor je subjektívny.

Záverom by som rada zdôraznila, že predloženú dizertačnú prácu Jan Luffera „Klasifikace folklorní prózy“ považujem za cennú, prínosnú a podnetnú. Nielenže oprávňuje Filozofickú fakultu UK udeliť autorovi doktorský gradus, zaslúži si aj skoré knižné publikovanie. Okrem toho si myslím, že legitimizuje autora, aby s rovnakou erudíciou pristúpil ku katalogizácii oboch ďalších spomenutých žánrov českých povestí – látok etiologických a historických, čo vo všeobecne mienenej perspektíve naznačil autor v závere svojej práce.

V Bratislave 15. 7. 2011.

PhDr. Viera Gašparíková, DrSc.